

ECTS – ШЛЯХ В ЄВРОПУ ...ЧЕРЕЗ АМЕРИКУ?

Після підписання Україною Бергенського комюніке в травні 2005 року освіта України взяла курс на зміни з метою приведення у відповідність з європейською системою. Перший крок – інформаційний – полягає в інформуванні освітянської громадськості щодо норм та етапів імплементації змін, яких вимагає Болонський процесом. Другий крок – реакція – формування нормативної бази. Ми включаємо в зміст цього етапу перш за все модифікацію навчальних планів з урахуванням кредитної системи, зміни навчальних і робочих програм, розробку інформаційних пакетів для студентів, приведення критеріїв та шкали оцінювання у відповідність з європейською. Це все зміни на рівні документації, так звані «паперові», але необхідні. Чи стане наступним кроком впровадження якісних змін, докорінна зміна організації навчального процесу? Чи обґрунтованими є такі зміни? При глибшому вивченні «європейських» засад організації вищої освіти доходиш висновку, що вона як дві краплі схожа на систему американську, перевірену часом, чітку і налагоджену, як часовий механізм. Систему, яка розповсюджується на старші класи середньої школи, систему, до якої діти готові змалку, систему, завдяки якій за результатами рейтингу найбільше саме американських університетів входить в першу сотню.

Можливо, це саме те, що потрібно Україні для різкого підвищення якості вищої освіти, яка з переходом від елітарності до егалітарності серйозно втратила позиції. Розглянемо конкретний приклад у США, співставимо з культурно-історичними, адміністративними, матеріально-технічними особливостями України і спробуємо зробити висновок. Почнемо зі школи. Розглянемо досвід старшої школи «Піонер» (Вудленд), що донедавна була найновішою школою в Каліфорнії.

Школа працює над тим, щоб уже під час навчання учні могли опанувати університетські курси, для чого постійно співпрацює з Університетом Каліфорнії в Девісі і Каліфорнійським державним університетом в Сакраменто, розвиваючи ряд програм. Ці курси читаються викладачами університетів, враховуються при вступі і зараховуються при навчанні.

Для вибору навчальних курсів потрібно:

- каталог курсів, в якому вміщений опис кожного курсу (зміст, місце в навчальному плані, кількість кредитів, яку він дає);
- список курсів на наступний семестр;
- академічний планнер, в якому подано детальний план вивчення курсів. Цей план надає детальний інструктаж:
  1. Опрацюй каталог курсів. Він вміщує всю потрібну тобі інформацію і відповіді на всі запитання. Порадься з батьками.
  2. Обери 6 курсів на кожен семестр. Обираючи елективні курси,

потрібно взяти до уваги:

- Вимоги до вступу в університет: багато університетів вимагають вивчення певних факультативних курсів, тому слід ознайомитися з вимогами
  - Нахили і інтереси: під час навчання в старших класах бажано вивчати курси, які можуть знадобитися при подальшій роботі у сфері сільського господарства, бізнесу, охорони здоров'я, музики, технології тощо.
3. Заповни академічний планнер (він розрахований на 6 років – з 8 класу до першого року після школи і має такий вигляд:

8-й клас

Перший семестр Другий семестр

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

У 9-му класі додаються альтернативні курси:

9-й, 10-й, 11-й, 12-й класи і перший рік після закінчення школи

Перший семестр	Другий семестр	Елективні курси
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		

4. Обговори плани з батьками, щоб переконатися, що зроблено правильний вибір.

5. Порадься з вчителями і шкільними радниками, які допоможуть зробити правильний вибір.

Дані про обрані на наступний рік курси вводяться в комп'ютер навесні.

З такою системою в американській школі клас як група дітей приблизно одного віку з відносно однаковим рівнем здібностей власне втратив свій сенс, бо дитина весь час може навчатися на уроках в різних групах. Організації як такі не є частиною шкільної системи. Виховання в школі відбувається при вивченні дисциплін соціального спрямування (історія, право тощо).

Ця робота є важкою в умовах, якщо немає стабільності груп. Якщо учень постійно знаходиться в різних групах, це ускладнює роботу з ним. Часто він почувається ізольованим і самотнім. Особливо це стосується учнів з так званої «групи ризику» (at risk students): тих, які належать до мовних меншин, тих, які не отримують належної уваги вдома, дітей з наркотичною залежністю.

У середніх класах старшої школи часто використовується модель подібна до української, коли діти навчаються у відносно стабільних групах. Велика кількість останніх досліджень доводить успішність такої моделі і для старшої школи. Те, що ми називаємо класом, в американській школі називається селом або будинком, тому така концепція називається сільською. Школа «Піонер» – нова, тому в ній розглядається можливість організації освіти саме за такою концепцією.

Викладений матеріал дозволяє припустити, що

- На цьому етапі на українську школу не розповсюджується система перенесення кредитів, а, отже, при вступі абітурієнти виявляються не готовими до нових вимог.
- Українська школа не готова до того, щоб втратити перевагу виховання в колективі і через колектив.

Коли наш університет відвідував професор Нью-Йоркського університету Моше Банай, йому задали запитання про те, чи торкаються якимось чином основні положення Болонського процесу американської вищої освіти і чи зазнала вона якихось змін. Він зазначив, що ці положення діють в США уже більше 50 років.

В університетах діє кредитна система, за проходження певного курсу студент отримує певну кількість кредитів. Більшість курсів трикредитні. (Як правило заняття з певного курсу відбуваються 1 раз на тиждень. На самостійну роботу, відведену на підготовку до заняття відводиться 2 години. Курс, який вивчається протягом 1 семестру з частотністю 1 раз на тиждень, приносить 3 кредити. Перевести це в години непросто (а у нас, власне, відбувається зараз зворотний процес). Все залежить від кількості навчальних тижнів на семестр, яка може варіюватися в різних навчальних закладах. Для здобуття певного ступеня вимагається накопичити певну кількість кредитів. До речі, зараз у США виникла тенденція до зменшення кількості необхідних кредитів. Три види навчально-практичної діяльності є основою для накопичення кредитів: обов'язкові курси, елективні курси та навчально-виробнича практика або стажування.

Не секрет, що в українських вищих навчальних закладах елективні навчальні дисципліни дають студентам право вибору часто лише на папері. Індивідуальні навчальні плани студентів, які здобувають одну і ту ж спеціальність є ідентичними.

Наведемо для прикладу основи викладання курсу сучасної американської літератури в Каліфорнійському державному університеті в Сакраменто.

Вимоги, дати задачі матеріалу та інша інформація стосовно курсу затверджуються на рівні *контракту між викладачем та студентом*, який обрав даний курс для вивчення.

Студентові цей документ вказує, які *вимоги* висуваються до вивчення курсу, дати, до яких потрібно здати певну порцію матеріалу, і є гарантією того, що викладач не може змінити вимоги, і що всі знаходяться в рівних умовах при вивченні курсу.

Зобов'язання викладача полягають в тому, що він вчасно даватиме завдання до занять, які проводитимуться з відповідними інтервалами часу, щоб дати можливість учням підготувати завдання, а викладачеві – вчасно перевірити їх виконання. Крім того, викладач має оцінювати студентів на однакових засадах.

Цей контракт не має на меті витіснити особисте спілкування з викладачем і консультації з його боку. Будь-яке непорозуміння стосовно вимог може бути вирішене, якщо студент вчасно звернеться до викладача з поясненням. Викладач має визначені години чергування, коли він готовий прийняти будь-якого студента, якому необхідні роз'яснення стосовно термінів і завдань. Крім того, викладач готовий до спілкування у будь-який час, зручний для обох сторін. Викладач має в розпорядженні автоматичний телефонний оператор, який запише будь-яке запитання студента, на яке викладач зобов'язується дати відповідь в межах 24 годин з моменту отримання повідомлення. На таких же умовах можна отримати відповідь електронною поштою.

Департаментом, який пропонує вивчення даного курсу, визначена необхідність регулярного **відвідування занять**. Допускається 3 пропуски занять за семестр. У тих, хто пропустив більше, ніж 3 заняття без поважних причин, з кінцевого балу буде вираховано по одному балу за кожне пропущене заняття. Не допускається пропуск занять, на яких даються тести або письмові роботи. Для вимоги відвідування занять є серйозні причини: лекції і дискусії збагачують студентів ідеями і інформацією, необхідними для розуміння прочитаної книги; забезпечують цілісне розуміння основ курсу; у ході дискусії сприяють збагаченню інших студентів новими ідеями. Наступні процедури виконують для контролю відвідування занять і уникання пропусків:

- На початку кожного заняття перевіряється присутність;
- Поважною причиною для пропуску занять вважається лише хвороба, яка має бути підтверджена довідкою від лікаря;
- Вважається, що заняття пропущене без поважної причини, якщо студент не пояснить причину викладачеві з наданням необхідного підтвердження на наступному після пропущеного занятті;
- У кожному письмовому тесті викладач вказує кількість пропущених занять. Викладач радить студентам самим вести відповідні записи, щоб уникнути різного бачення;
- Викладач радить заздалегідь повідомити йому про прогнозовану відсутність телефоном або електронною поштою.

Відвідування занять, як зазначає викладач, – це ще не опанування курсу. Для отримання знань потрібно бути активним слухачем і учасником обговорення, готовим грамотно висловити нові свіжі ідеї.

Всі види роботи повинні бути здані в **терміни**, визначені цим контрактом. За виключних обставин, які мають бути підтверджені документально, викладач може продовжити термін. Для цього потрібно

зв'язатися з викладачем до завершення визначеного терміну.

- Тести повинні бути здані на початку заняття. Роботи, здані протягом заняття або після нього, вважаються зданими невчасно;
- Максимальне продовження терміну складання – 1 тиждень;
- 1 бал вираховується з оцінки за кожні 24 години затримки.

Матеріали до заняття розміщені на веб-сторінці викладача, вимагають ознайомлення з ними заздалегідь.

Викладач вимагає, щоб до початку заняття всі студенти були на робочих місцях і підготувалися. **Запізнення** є неввічливими і переривають хід думки, серйозно впливаючи на навчальний процес. Якщо є серйозна причина для запізнення, необхідно повідомити викладача заздалегідь. У студентів, які 3 рази запізнюються на заняття без поважної причини, з кінцевої оцінки вираховується один бал за кожне запізнення. У перевірених тестах викладач вказує кількість запізнень.

Час, який потребується на вивчення курсу залежить від індивідуальних особливостей студента, проте в середньому на кожну годину аудиторних занять потребується як мінімум 3 години самостійної підготовки. Невміння розрахувати час, взявши до уваги свої здібності і індивідуальні особливості, визначається викладачем як одна з основних причин низької успішності.

Шкала оцінювання за невеликими відмінностями схожі на ту, яка впроваджується в Україні:

- A відмінна успішність. Виявлено незалежність і творчість.
- B добра успішність. Здобуті знання і навички значно вищі середнього рівня.
- C задовільна успішність. Студент здобув достатньо знань і навичок для подальшого самовдосконалення.
- D незадовільна успішність. Проте достатня для того, щоб не повторювати курс.
- F неефективна успішність. Студент не оволодів інформацією.

Роздуми про готовність системи вищої освіти в Україні неминуче приводять нас до думок про те, що

- українська вища освіта не готова до втрати такої соціальної категорії як студентська група;
- українські вищі навчальні заклади не готові до надання студентам можливості вибору навчальних курсів і викладачів;
- українські вищі навчальні заклади не готові до забезпечення студентів усіма необхідними для ефективної самостійної роботи засобами.

Замість висновків пропонуємо дати відповідь на декілька запитань:

1. Історично зумовленою є важливість входження українців впродовж життя до декількох значимих соціальних груп, серед яких виділяємо шкільний клас і студентську групу, на відміну від постійної зміни цих груп американцями, що коріниться у глибокій індивідуалістичній традиції США. Чи готова українська освіта відмовитися від цих соціальних груп?
2. Чи мають українські заклади вищої освіти матеріально-технічне забезпечення, необхідне для ефективної самостійної роботи студентів?

3. Чи готові викладачі української вищої школи до того, щоб їх обирали на засадах конкуренції?
4. Чи притаманний українському студенту здоровий прагматизм, який забезпечує повну самостійність при виконання всіх видів тестів, проектів і завдань?
5. Чи має наша держава достатньо важелів для того, щоб уникнути інтелектуального знекровлення нації, до якого може призвести відтік талановитих випускників університетів за кордон?

Перелік питань може бути продовжений, але негативна відповідь хоча б на одне з поставлених питань засвідчує недоцільність сліпого перенесення досвіду інших країн на ґрунт української національної освіти без урахування особливостей історії, культури та сучасних реалій українського життя.